

УДК 372.8:613

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ З МАГІСТРАМИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВАЛЕОЛОГІЇ

Ольга Богініч

*Інститут педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
вул. Пирогова, 9, 01030 Київ, Україна*

Організація пізнавальної діяльності ґрунтується на взаємодії викладача зі студентами, головним завданням якої є розвиток і професійне становлення особистості кожного студента.

Розглянуто основи технології фахової підготовки магістрів, шляхи формування інтелектуальних умінь; головну увагу зосереджено на розвитку їхньої активності та ініціативності.

Ключові слова: навчання, розвиток, пізнавальна діяльність, активність, взаємодія, співпраця, особистісно орієнтовне навчання, самостійна пошукова діяльність.

На сучасному етапі всі зусилля педагогічної спільноти спрямовані на створення моделі безперервної педагогічної освіти, яка спроможна забезпечити конкурентоспроможність випускника в нових економічних умовах. Якою ж повинна бути освіта сьогодні? У чому особливість підготовки фахівця на кожному ступеневому рівні?

Пріоритетним напрямком реформування освіти в Україні є оновлення змісту освіти відповідно до сучасних потреб особи та суспільства. Потреби того, кого ми навчаємо (дошкільника, учня, студента), як і потреби суспільства, повинні враховуватися на різних рівнях освіти. Саме такий підхід до змін змісту освіти сприяє активізації гуманістичних тенденцій у навчанні молодого покоління, створенню можливостей для реалізації потенціалу кожного учня, студента.

На підставі аналізу сучасних педагогічних досліджень (В. І. Бондар, О. Г. Мороз, М. В. Моїсєєв, А. С. Насімчук, А. М. Олексюк, Є. С. Полат, Д. В. Чернілевський, М. Д. Ярмаченко та ін.) можемо висувати, що головним стратегічним напрямком розвитку системи освіти є розвивальне навчання, формування і розвиток інтелектуальних умінь особистості. На сучасному етапі зміст освіти не повинен обмежуватися лише здобуттям певних знань, формуванням умінь і навичок, а організацією навчально-пізнавальної діяльності, що охоплює *репродуктивну* (роль якої виправдана лише на початкових етапах оволодіння знаннями), *пошукову* і *дослідницьку*, переростаючи в *творчу навчально-пізнавальну діяльність*. За таких умов, за

твердженням Є. С. Полат, І. С. Якиманської, *розвиток* стає ключовим словом педагогічного процесу та сутнісним, глибинним поняттям *навчання*.

Такий підхід до організації навчальної діяльності повинен стати прерогативою фахової підготовки магістрантів дошкільного профілю, які оволодівають основами технології навчання у вищому навчальному закладі, опановують методи науково-педагогічних досліджень. Пошук ефективних шляхів реалізації діяльнісного компонента фахової підготовки магістрантів – одне з головних завдань.

Сьогодні значно зростає соціальна роль освіти, відбувається усвідомлення, що від її спрямованості та ефективності залежать перспективи розвитку людства. Освіта, особливо вища, розглядається як головний, провідний чинник соціального та економічного прогресу, адже найважливішою цінністю та головним капіталом сучасного суспільства є людина, яка здатна до пошуку і прийняття нестандартних рішень, володіє духовним багатством.

Аналіз результатів проведених наукових досліджень свідчить, що, як зазначають більшість дослідників, сучасний розвиток суспільства потребує нової системи освіти – “інноваційного навчання”, яке б сформувало у тих, хто навчається, здатність до проєктивної детермінації майбутнього, відповідальність за нього, віру в себе і свої професійні здібності. Змінюється головний акцент у підходах до організації навчання – це пріоритетність активного здобуття знань, умінь і навичок на основі творчої взаємодії викладача і студентів, ідеї особистісно орієнтованої підготовки майбутніх педагогів.

Унаслідок посилення демократичних тенденцій в розвитку суспільства освітні системи характеризуються перенесенням акцентів з масових педагогічних явищ на особистість того, хто навчається. Навчання у співпраці, шляхом застосування інтерактивних прийомів навчання розглядається у світовій педагогіці як найбільш успішна альтернатива традиційним методам, воно найкраще відображає особистісно орієнтовану спрямованість. Навчання у співпраці, за визначенням Є. С. Полат, – метод навчання, який передбачає сукупність певних прийомів, що поєднуються загальною логікою пізнавальної та організаційної діяльності. Ця сукупність може становити дидактичну систему, що відображає суть особистісно орієнтованого, проблемного підходу до навчання.

Розглядаючи головні концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні, Василь Майборода визначає обов’язковість загальнофізичної, зокрема *валеологічної*, та медичної підготовки. Її вивчення зумовлено реаліями сучасності, об’єктивними та суб’єктивними передумовами. І тому ґрунтовна підготовка фахівця освітнього рівня “Магістр” не можлива, на наш погляд, без вивчення цього курсу, який повинен змінити ставлення сучасної системи навчання та виховання до дитини, забезпечити, передусім, її повноцінне життя (здоров’я, ефективний всебічний розвиток, гармонійний зв’язок з природою і суспільством, активна

життєва позиція).

Навчальним планом магістрантів передбачено курс “Теорія і технологія валеологічної освіти дошкільників”. Його мета – не лише забезпечити кваліфікаційну компетентність майбутніх магістрів, але й сприяти світоглядному переосмисленню ними пануючих пріоритетів у вихованні. Вирішення питань правильного розуміння здорового способу життя, існування і діяльності людини в гармонії з довкіллям можливе лише за умов забезпечення неперервності освітньо-виховного впливу на особистість. Випускники магістратури, які в майбутньому обійматимуть керівні посади в системі дошкільного виховання, готуватимуть нові педагогічні кадри, виконуватимуть науково-дослідну роботу, насамперед повинні бути підготовленими до проведення заходів зі збереження та зміцнення здоров’я молодого покоління у різних ланках освіти.

Курс “Теорія і технологія валеологічної освіти дошкільників” магістранти не вивчали на рівні бакалаврів, прослухали лише основи загальної валеології. Тому викладання цього предмета у магістрів має свою специфіку – студенти оволодівають змістом курсу й одночасно опановують методику його викладання у вищому навчальному закладі.

Відсутність навчальних підручників з валеології, з одного боку, ускладнює процес навчання магістрів, а з іншого, стимулює організацію самонавчання, самостійного, пошукового, творчого пізнання під керівництвом викладача. Саме у роботі з магістрами важливе значення має творча взаємодія. Адже ця категорія студентів прийшла не за дипломом, а за знаннями та професійними вміннями, це їхній власний виважений вибір. Магістри – це здебільшого вчорашні найкращі студенти, які успішно засвоїли навчальні дисципліни попереднього освітнього рівня, мають певні вміння науково-дослідної роботи, якими оволоділи під час написання курсових і дипломних робіт.

Валеологія – це міждисциплінарна наука. З огляду на це головною метою, яку ставить перед собою викладач на початку вивчення курсу, є навчання студентів вести науковий пошук, знаходити тлумачення тих чи інших понять, давати їм характеристику, визначати основні теоретичні та історико-педагогічні засади. Адже майбутні викладачі вищого навчального закладу повинні володіти методикою проведення науково-дослідної роботи і професійними вміннями підготовки лекційного матеріалу для розкриття змісту курсу.

Валеологія існує у декількох вимірах, а саме: валеологія як філософсько-світоглядна система (напрямок); як наука; навчальний предмет; система практичної діяльності та оздоровчих технологій. Під час вивчення курсу “Теорія і технологія валеологічної освіти дошкільників” студенти обґрунтовують важливість кожного виміру валеології, доводять, що кожний з них, відіграючи свою специфічну роль, має обґрунтоване право на існування та подальший розвиток. У процесі самостійної пошукової діяльності студенти набувають умінь працювати з літературними джерелами (посібниками,

публікаціями, словниками), які пропонує їм викладач, не обмежуючи їхню пошукову діяльність, збирати певні факти, твердження, аналізувати їх, висувати гіпотези, вирішувати проблеми, робити узагальнення, аргументувати власні висновки. З кожного питання призначаються доповідач і співдоповідач (має змогу доповнювати, або в разі необхідності, конкретизувати та узагальнювати). Така організація самостійної роботи магістрантів допомагає їм оволодіти практичними вміннями підготовки до лекції, аналізувати теоретичні джерела, виділяючи головні думки, знаходячи їм докази, підтвердження; ознайомлюватися з науковим обґрунтуванням тих чи інших тверджень, опановувати логіку дослідження.

Презентація підготовленого матеріалу повинна відбуватися динамічно, в процесі колегіального обговорення та обґрунтування думок і тверджень кожного студента, у вигляді полеміки. Цікавим прийомом наприкінці заняття є роздача студентам роздрукованого лекційного матеріалу, підготовленого викладачем. Студенти мають змогу порівняти власне обґрунтування з обґрунтуванням викладача, в разі потреби доповнити текст лекції, конкретизувати його. Такий вид роботи створює передумови для демократизації стосунків між студентами та викладачем, є прийомом підвищення власної самооцінки. На таких заняттях студенти мають змогу усвідомити і практично переконалися, що підготовка до лекції – це безперервний процес. Для того, щоб матеріал лекції завжди мав науковий, ґрунтовний та логічний характер, він повинен збагачуватися, доповнюватися та удосконалюватися, враховуючи результати сучасних наукових досліджень і передового педагогічного досвіду. Крім цього, студенти переконаються у тому, що лекція може відбуватися не лише у формі монологічного викладу її змісту викладачем, ознайомлюються зі шляхами активізації пізнавальної діяльності. У процесі обговорення результатів самостійного обґрунтування всіх вимірів валеології магістранти глибше оволодівають певними знаннями, вчать дискутувати, обґрунтовувати власні думки. Впровадження в навчальний процес тісної співпраці студентів із викладачем, збільшення частки самостійної підготовки стимулює активність магістрантів на заняттях.

Виконання запропонованих завдань сприяє реалізації навчально-пізнавальної діяльності студентів шляхом залучення їх до наукового пошуку. Враховуючи позитивний вплив самостійної підготовки магістрантів до заняття на рівень їхньої активності, інтенсивності пізнавальної діяльності, ми намагалися всі навчальні заняття будувати таким чином, щоб проблемні завдання обов'язково варіювалися відповідно до мети, завдань, змісту та форми роботи.

Ефективним засобом активізації діяльності студентів є залучення їх до складання схем, моделей на підставі отриманої від викладача навчальної інформації. Аналіз психолого-педагогічних джерел (Б. Ф. Ломов, Н. Г. Салміна, Н. Ф. Гализіна, І. С. Якиманська) свідчить, що *у процесі схематизації використовуються могутні ресурси людини опрацювання зорової інформації.*

З огляду на те, що валеологія як наука та навчальний предмет перебуває на початковому етапі розвитку, визначення основних понять з валеології є неоднозначне. Це теж створює передумови для активізації пізнавальної діяльності студентів.

Предметом валеології та основним її поняттям є здоров'я. Студенти ознайомлюються з позиціями різних авторів, які неоднозначні у визначенні терміна здоров'я та його видів. Розгляд цієї проблеми можна будувати по-різному:

- *перший варіант.* Викладач готує інформацію на підставі досліджень різних авторів, інформує студентів, не вдаючись до аналізу, висловлювання власних думок. Пропонує студентам проаналізувати і розробити схему видів здоров'я. Студенти виконують завдання на занятті парами або невеликими групами (чотири–п'ять осіб).
- *другий варіант.* Викладач пропонує студентам самостійно підготувати інформацію до заняття, визначаючи теоретичні джерела. На занятті заслуховують різні варіанти, котрі підготували студенти, колегіально створюють певну схему, яку можна буде використовувати на заняттях із студентами освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” та “спеціаліст”.

Ми використовували обидва варіанти. У першому з них пізнавальна діяльність магістрантів відбувалася в парах або малих групах на занятті. В іншому організація самостійного пошуку була зорієнтована на індивідуальну самостійну діяльність. Результативність кожного варіанту залежить від того, який склад студентів, рівня їхньої пізнавальних можливостей, індивідуальних характеристик тощо.

Результати проведеного експерименту ще раз засвідчують, що педагог повинен створювати такі умови, які сприяють оволодінню студентами індивідуальним досвідом пошукової діяльності. Це стимулює інтерес студентів до тих чи інших навчальних проблем, забезпечує ефективність оволодіння певними знаннями, уміннями та навичками, сприяє самоактуалізації студента, задоволенню його прагнень до найбільш повного виявлення, розвитку і реалізації особистісних можливостей. У процесі обговорення результатів аналізу літературних джерел, обґрунтування власних висновків студенти розробляють схеми, захищають і доводять їх вірогідність. У процесі спільного обговорення висувають певні твердження.

Під час лекцій ми пропонували слухачам розробити схему за ключовим поняттям, складовими частинами певного процесу чи явища. Це сприяє, на наш погляд, ефективному засвоєнню навчального матеріалу, вчить його структурувати. Використовували в роботі з магістрантами й опірні конспекти лекцій, коли викладач дає характеристику певних понять, категорій, а студенти самостійно формулюють визначення, або, навпаки, викладач дає визначення, а студенти характеризують їх, визначають певні види тощо. Надалі такі опірні конспекти студенти готували самостійно.

На кожному занятті, чи то лекції, чи семінарському та практичному, залучали студентів до аналізу побудови його плану, визначення доцільності завдань заняття, його змісту, засобів реалізації завдань, методів навчання. Студенти склали альтернативні плани проведення занять, обґрунтували їх доцільність. Окрім цього, отримували доручення підготувати і провести частину заняття (міні-заняття) з одного питання, надалі практикували проведення лекцій, семінарських. Оволодіння практичними вміннями та навичками викладання валеології відбувалося у формі ділових ігор.

Результативність засвоєння навчального матеріалу магістрантами фіксували на кожному занятті: під час усного опитування, презентації розроблених схем, моделей, обґрунтування достовірності власних висновків, припущень, самостійного проведення навчальних занять, різних тестів.

Розглянуті види роботи із студентами переконують нас у тому, що вирішення пошукових завдань неможливе тільки на рівні знань та їх репродукції. Лише на підставі аналізу, самостійного пошуку відбувається збагачення їхнього пізнавального досвіду. Застосування інтерактивних прийомів навчання в роботі з магістрантами спрямоване на активізацію їхньої пізнавальної діяльності, реалізацію діяльнісного компонента освіти. Вони є основою особистісно орієнтованого та розвивального навчання. Навчальний процес стає насиченим не лише знаннями, які засвоює студент, а їх усвідомленням, розумінням.

Співпраця викладача і студентів під час аудиторних занять, акцент на проведенні самостійного наукового пошуку в позаурочний час дали змогу нам закласти основи професійних навичок майбутніх викладачів і науковців у галузі валеологічного виховання дошкільників. Активізація самостійної пізнавальної діяльності магістрантів сприяла зростанню рівня їх підготовки до занять, успішнішому виконанню творчих і пошукових завдань, про що свідчили результати діагностики, тестування та інші види контролю. Змінилося і їхнє ставлення до оцінення цього виду діяльності. Всі магістранти (100%) в анкеті зазначили, що надають перевагу тим знанням, які здобули самі.

У процесі вирішення самостійних пізнавальних та пошукових завдань студенти набували таких вмінь:

- добирати інформацію з різних джерел, аналізувати її, систематизувати й узагальнювати отримані дані відповідно до поставлених завдань;
- висувати обґрунтовані гіпотези та знаходити шляхи їх вирішення;
- наводити аргументовані висновки, будувати систему переконливих доказів;
- працювати у колективі, вирішувати пізнавальні, творчі завдання у співпраці, набувати комунікативних навичок.

Організація навчальної діяльності на основі навчальної взаємодії та застосування методів проектування, моделювання, структурування, ділових ігор, проблемних завдань, дискусій, виконання самостійних завдань

евристичного характеру сприяла розвитку в студентів професійних умінь і навиків, основ викладацької майстерності. Вони навчилися:

- визначати загальну педагогічну мету, конкретизувати її в завданнях до кожного заняття, добирати доцільні методи та засоби їх реалізації;
- розробляти зміст навчальних занять відповідно до теми, укладеного плану, вибудовувати його у певній логічній послідовності;
- будувати навчальний процес на основі співпраці, реалізуючи ідеї гуманізації, демократизації, особистісно орієнтованого та розвивального навчання;
- визначати засоби взаємодії учасників навчального процесу (викладача і студентів, студента і студентів, викладача і студента), прогнозувати результативність цієї взаємодії.
- застосовувати методи педагогічної діагностики.

Розглянута проблема навчальної взаємодії викладача і студентів, звичайно, потребує подальшого дослідження. Особливо актуальними є питання організації взаємодії на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях підготовки фахівців, їх порівняльна характеристика, визначення спільного і відмінного.

-
1. *Бондар В. І.* Дидактика: ефективні технології навч. студентів. К., 1996. С. 129.
 2. *Васьков Ю. В.* Педагогічні теорії, технології, досвід. Х., 2000. С. 120.
 3. *Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т.* Сучасні педагогічні технології: Навч. посіб. К., 2000. С. 363.
 4. *Освітні технології / За заг. ред. О. М. Пехоти.* К., 2001. С. 252.
 5. *Полат Е. С.* Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. М., 2000. С. 268.
 6. *Селевко Г. К.* Современные образовательные технологии: Учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации. М., 1998. С. 255.
 7. *Чернилевский Д. В.* Дидактические технологии в высшей школе. М., 2000. С. 272.

**EDUCATIONAL INTERACTION WITH MASTERS IN LEARNING
VALEOLOGY****Ol'ha Bohinich**

*Institute for Research on Pedagogy and Psychology of M.P.Drahomanov National
Pedagogical University
Pyrohov Str., 9, UA-01030 Kyiv, Ukraine*

Higher school instructor and student interaction encourages learning aimed at every student's personal and professional development. The paper considers the fundamentals of masters' professional training, and the trends of their cognitive skill development. The focus is laid on their activity and initiative support.

Key words: instruction, development, learning process, activity, interaction, collaboration, personality-centered education, independent research activity.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.2004
Прийнята до друку 02.11.2004